

Спектри поглинання розчинів WO_3 , W_2C

Каталітичний розчин	WO_3			
Оптична густина (D)	0,15	0,35	0,10	0,08
Довжина хвилі (λ), нм	300	365	400	425
Каталітичний розчин	W_2C			
Оптична густина (D)	0,60	0,80	0,55	0,35
Довжина хвилі (λ), нм	350	365	380	400

Треба зазначити, що хроматографічним методом аналізу у продуктах реакції епоксидування октену-1 гідрогенпероксидом при використанні як каталізатора фільтрату на основі вольфрам оксиду зафіксовано утворення кетону в однаковій кількості з 1,2-епоксиоктаном, що не спостерігається при використанні у процесі епоксидування гомогенної форми W_2C .

1. Prat D., Lett R. Epoxidation with 30% hydrogen peroxide catalyzed by tungstic acid in buffered media // *Tetrahedron Lett.* – 1986. – V.27. – № 6. – P.707–710. 2. Петренко Т.М. Епоксидування гідроген пероксидом в присутності карбідних сполук вольфраму // *Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка” «Хімія, технологія речовин та їх застосування. Теорія і практика».* – 2006. – №553. – С.28–31. 3. Петренко Т.М. Гомогенна каталітична система на основі карбіду молибден-вольфраму // *Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка” «Хімія, технологія речовин та їх застосування. Теорія і практика».* – 2007. – №590. – С.11–15.

УДК 669.21/23:66.074

Й.Й. Ятчишин, М.С. Сенишин, Ф.І. Цюпко, М.М. Ларук
 Національний університет “Львівська політехніка”,
 кафедра аналітичної хімії

АМПЕРОМЕТРИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ МЕТАЛІВ ПЛАТИНОВОЇ ГРУПИ У ВІДПРАЦЬОВАНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ КАТАЛІЗАТОРАХ

© Ятчишин Й.Й., Сенишин М.С., Цюпко Ф.І., Ларук М.М., 2009

Розроблений метод амперометричного визначення металів платинової групи (МПГ) у відпрацьованих автомобільних каталізаторах. Досліджено оптимальні умови амперометричного титрування та взаємодії МПГ з тіосечовиною.

The method of amperometry determination of metals of platinum group (MPG) is developed in exhaust motor-car catalysts. Investigational optimum terms of amperometric titration and reaction of MPG from tiocarbamide.

Постановка проблеми. Сьогодні не існує методики хімічного аналізу, що давала б змогу без попереднього розділення визначити вміст Pt, Pd і Rh у відпрацьованих автомобільних каталізаторах. Відомі лише методи фізико-хімічного визначення цих елементів, які потребують використання дорогих приладів: атомно-абсорбційна чи атомно-емісійна спектروفотометрія, рентгеноспектральний чи нейтронно-активаційний аналіз.

Метою роботи було розроблення доступної методики фізико-хімічного аналізу Pt, Pd і Rh в присутності значного надлишку Al (Al_2O_3), Fe, Ni, Pb, що є в складі автомобільних каталізаторів.

Експериментальна частина. Як об'єкт аналізу нами вибрані зразки відпрацьованих каталізаторів з автомобілів поширених марок середнього класу та об'ємом двигуна 2 л, які експлуатувались протягом 5–6 років і пройшли 150–200 тис. км. Також відібрані середні проби автомобільних каталізаторів, демонтованих на станціях технічного обслуговування з автомобілів різних марок та термінів експлуатації. Попередні аналізи були одержані гравіметричними методами [1, 2] шляхом хімічного вилучення чистих металів зі зразків масою 500,0 г, які були подрібнені за допомогою лабораторної шокової дробарки із щілиною 4 мм.

Основним недоліком гравіметричного аналізу є багатостадійність та довготривалість, тому що за цим методом спочатку виділяють суму МПГ, яку далі розділяють (афінажують). Крім цього, через низький вміст платинових металів необхідно брати велику наважку проби на аналіз (≈ 100 г каталізатора).

Тому нами була вивчена можливість застосування високочутливого методу амперометричного титрування [3] для визначення платини (IV), платини (II) та паладію (II) в присутності значного надлишку сполук алюмінію, заліза, нікелю та інших металів, які переходять у розчин при кислотній екстракції розмеленого автокаталізатора. В амперометричному титруванні МПГ широко застосовують як реагенти різні органічні сірковмісні сполуки, зокрема 3-метил-2,6-димеркапто-1,4-тіопірон [4], тіосечовину [5, 6] та ін. Родій (III) зручно визначати методом амперометричного титрування в лужному середовищі [41].

Амперометричне титрування проводили на змонтованій нами полярографічній установці з вібруючим платиновим індикаторним електродом ($d = 0,5$ мм, $l = 0,7$ см) і допоміжним насиченим каломельним електродом (НКЕ). Струм реєстрували гальванометром типу М 24. Показ гальванометра фіксували через 45–60 с після додавання чергової порції титранту. Титрування проводили за струмом окислення тіосечовини при потенціалах від +0,4 до +1,0 В. Об'єм аналізованого розчину становив 20–25 мл, температура – 20 ± 3 °С. Стандартний розчин тіосечовини 0,0200 М готували шляхом розчинення у воді точної наважки хімічно чистого реактиву. Стандартні розчини Pt (IV) і Pd (II) у вигляді платинохлористоводневої кислоти та хлориду паладію одержували розчиненням чистих металів у суміші (1:3) HCl : HNO₃ і подальшому упарюванні розчину до "вологих" солей та розчиненні залишку у фоновому електроліті. Розчин Pt (II) готували розчиненням цис-дихлордіамінплатини в 0,1 Н соляній кислоті. Як фонові електроліти застосовували 1-6 М розчини HCl, H₂SO₄ і HNO₃.

Результати та їх обговорення. На фонах соляної і сірчаної кислот відтитрувати Pt (IV), Pt (II) тіосечовиною не вдається (рис.1.1), оскільки взаємодія тіосечовини з цими іонами проходить дуже повільно, і з самого початку титрування спостерігається безперервне зростання струму окислення тіомочевини. Паладій відтитровується на фонах із сірчаної чи азотної кислот (рис. 1.1 і 1.2). Еквівалентна точка фіксується при молярному співвідношенні паладій:тіосечовина = 1:3. На фоні азотної кислоти взаємодія Pt (IV), Pd (II) і Pt (II) з тіосечовиною відбувається достатньо швидко, і на кривих титрування чітко видно точки еквівалентності. При титруванні Pt (II) кінцева точка фіксується при молярному відношенні Pt (II) до тіосечовини, що дорівнює 1:4, а розчин набуває жовто-зеленого забарвлення, що вказує на утворення комплексу $[\text{Pt}(\text{SCN}_2\text{H}_4)_4]^{2+}$.

При титруванні Pt (IV) на фоні 2М HNO₃ та 2М HNO₃ (рис.1.3, 1.4) розчин набуває такого самого забарвлення, але молярне відношення Pt (IV) до титранту в точці еквівалентності становить 1:6. Отже, можна зробити висновок про відновлення Pt (IV) тіосечовиною до Pt (II) з подальшим утворенням вищевказаного комплексу з тіосечовиною.

Комплекс Pt (II) електрохімічно-активний, і тому хід амперометричної кривої залежить від потенціалу індикаторного електрода. При потенціалах 0,5–0,6 В цей комплекс анодно ще не окиснюється, і криві титрування мають звичайний V-подібний вигляд, а при потенціалах +0,7-1,0 В вже спостерігається електроокиснення комплексу, і на кривій титрування ще до досягнення точки

еквівалентності спостерігається деякий підйом дифузійного струму. Оптимальними умовами титрування Pt (IV) і Pt (II) тіосечовиною є фон 2 М HNO₃, потенціал індикаторного електроду +0,6 В і час фіксації сили струму після додавання чергової порції титранту 45 — 60 сек. За цих умов межа виявлення становить 0,01 мг/мл платини (II) або платини (IV).

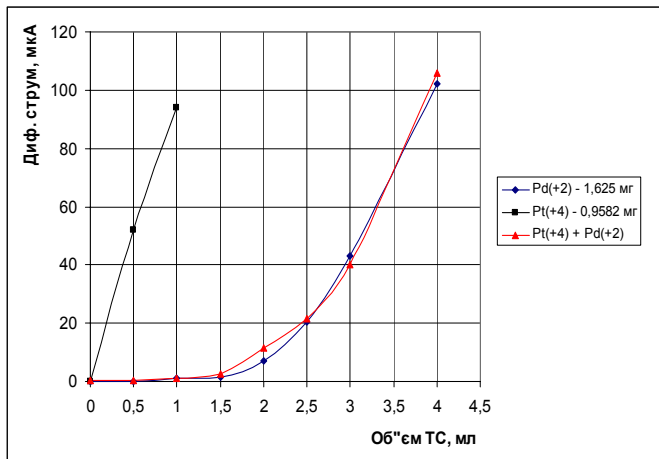

Рис.1.1. Криві амперометричного титрування стандартного розчину Pd(+2) – 1,625 мг, Pt(+4) – 0,9582 мг та їх суміші на фоні 2М H₂SO₄

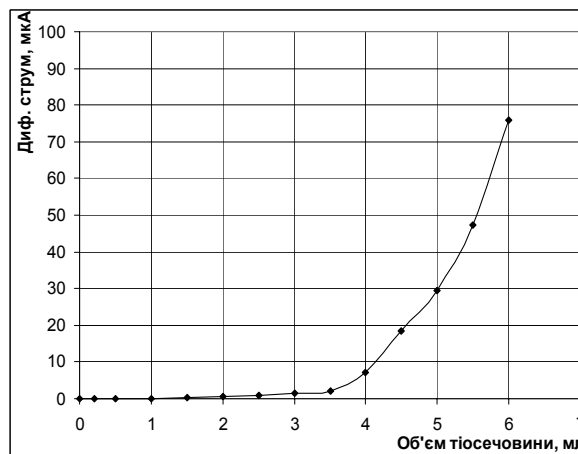

Рис.1.2. Крива амперометричного титрування стандартного розчину Pd(+2) – 3,25мг на фоні 2М HNO₃

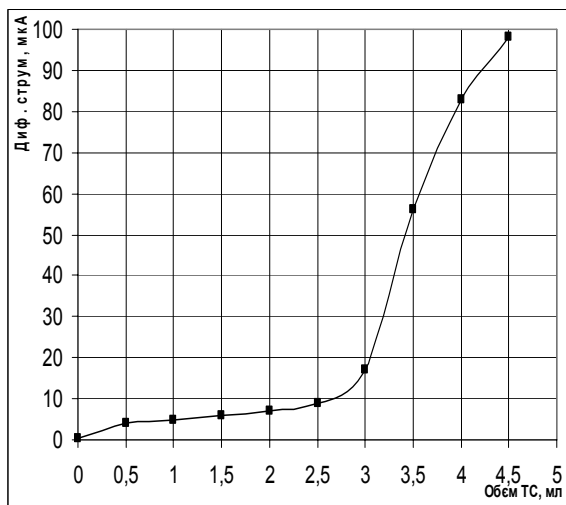

Рис.1.3. Крива амперометричного титрування стандартного розчину Pt(+4) – 1,9163 мг на фоні 2М HNO₃

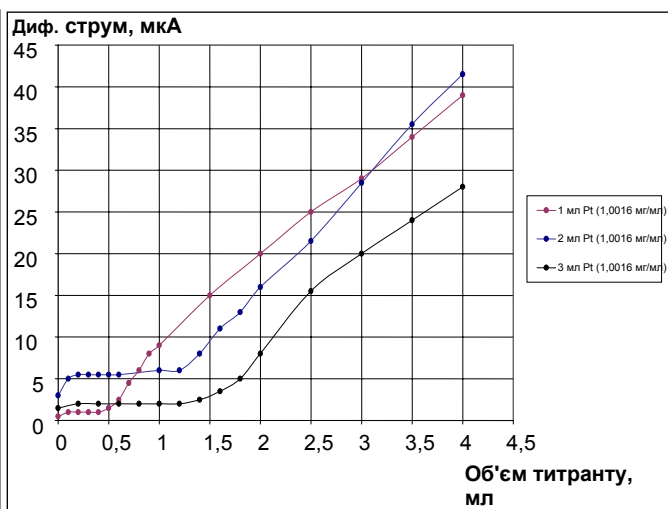

Рис.1.4. Криві амперометричного титрування 1,2 і 3 мл стандартного розчину Pt(+4) (1,0016 мг/л) на фоні 3М KNO₃

При вмісті 0,015 — 0,025 мг/мл Pt (IV) визначенню не заважають 15-кратний вміст Rh (III), Cu (II), Fe (III) та 500-кратний Ni (II) і Al (III).

Pd (II) і Pt (IV) титруються диференційно, і тому на амперометричній кривій спостерігаються дві точки еквівалентності (рис. 1.5, 1.6), перша з яких відображає завершення реакції тіосечовини з Pd (II), а друга — з Pt (IV). Диференційне титрування Pd (II) і Pt (IV) найкраще проводити при потенціалі 0,8 В.

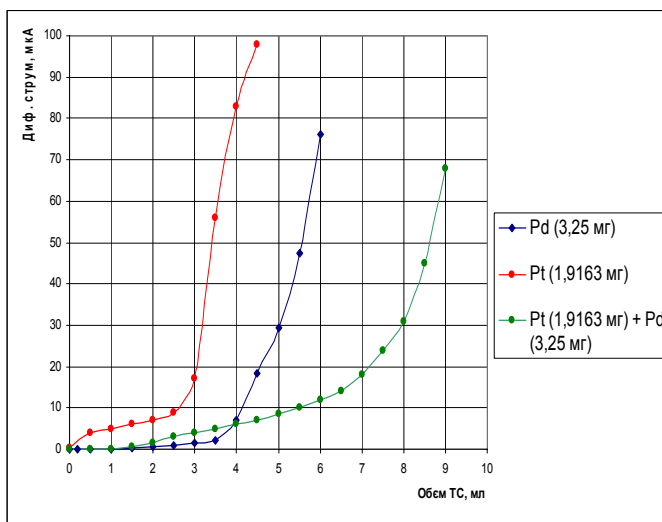

Рис.1.5. Криві амперметричного титрування стандартних розчинів Pt(+4) – 1,9163 мг, Pd(+2) – 3,25 мг та їх суміші на фоні 2М HNO₃

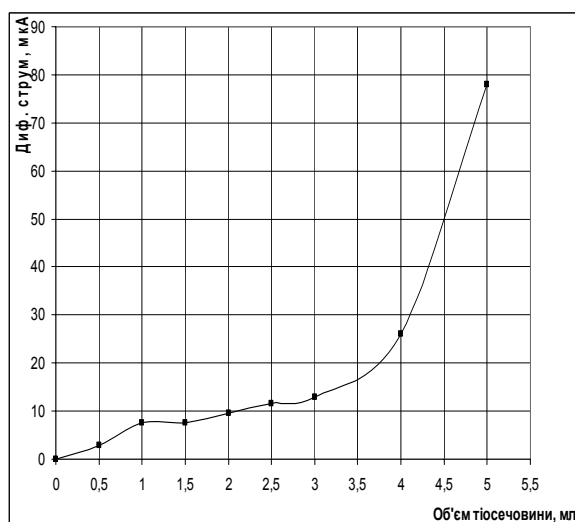

Рис.1.6. Диференційна крива амперметричного титрування кислотного екстракту з автокаталізатора на фоні 2М HNO₃

Висновки. 1. Розроблено методику амперметричного визначення паладію (II), платини (IV) і родію (III), а також диференційованого визначення платини (IV) і паладію (II) за допомогою тіосечовини. 2. Метод може бути застосований для аналізу МПГ в присутності елементів, які переходять в розчин при кислотній екстракції металів з відпрацьованого автокаталізатора.

1. Бимиш Ф. Аналитическая химия благородных металлов. Ч.1 и 2. – М., 1969. 2. Сенишин М.С., Цюпко Ф.І., Ларук М.М, Ятчишин Ю.Й. Вплив ступеня помолу відпрацьованих автокаталізаторів на вихід металів платинової групи // Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка" "Хімія, технологія речовин та їх застосування". – 2006. – № 553. – С. 31. 3. Езерская Н.А. Вольтамперметрическое определение платиновых металлов // Журн. аналит. химии. – 1991. – Т.46, №4. – С.675–682. 4. Гавва Н.Ф., Захаров В.А., Сонгина О.А. Амперметрическое определение платины(IV) и платины(II) с помощью тиомочевини // ЖАХ. – Т. XXXI. 1976. Вып. 7. – С.1334–1337. 5. Усащенко Ю.И., Толубара А.И. Амперметрическое титрование палладия тиомочевинной и ее производными // Заводская лаборатория. – 1965. – №31. – С.34–36. 6. Бардин М.Б., Хоанг Тхо Тин Амперметрическое определение родия в щелочной среде // Журн. аналит. химии. – 1975. – Т.30. – №9. – С.1771–1774.